

літературно-мистецький та публіцистичний журнал. Видає Спілка українських письменників Словаччини, Пряшів.

DUKLA –
literárno-umelecký
a publicistický časopis.
Vydáva Spolok ukrajinských spisovateľov
na Slovensku, Prešov.

Realizované s finančnou
podporou Úradu vlády SR
– program Kultúra
národnostných menšín 2016

ІВАН ЯЦКАНИН,
головний редактор.

РЕДКОЛЕГІЯ:

ГРИГОРІЙ ГУСЕЙНОВ,
АНАТОЛІЙ КАЧАН,
ВАСИЛЬ ДАЦЕЙ,
СТЕПАН ГОСТИНЯК,
ЯРОСЛАВ ДЖОГАНІК,
ПРОКІП КОЛІСНИК,
ГАННА КОЦУР,
МИРОСЛАВ ІЛЮК.

Виходить раз на два місяці.
Передплатна ціна на рік –
3,98 €.

Адреса редакції:
080 01 Prešov,
Ul. Janka Rodáča č. 5

Комп'ютерний набір
NITECH s.r.o., Prešov,
телефон, факс: 051/7725061

Заявки на предплатні приймає кожна
пошта а доставителі Slovenskej pošty.
Заявки до закордоння виває
Slovenská pošta, a.s., Stredisko pred-
platného tlače, Ul. Uzbecká 4, P.O. Box
134-82014 Bratislava 214,
e-mail: zahranična.tlač@slpost.sk
ISSN 0419-8131

Дмитро Кремень Добірка поезії	2
Віктор Неборак Добірка поезії	12
Леопольд Лагола Залп	18
Володимир Пашенко Анфілади	25
Петер Штрелінгер Непередбачений двоюрідний брат	31
Леонід Ушкалов Франкові Каменярі	35
Йосиф Шелепець Закарпатські українці у вірші Івана Франка	38
Марина Бабенко Філософські мотиви у сучасній українській поезії Словаччини	41
Ганна Шумицька Ще одна добра справа на конто академіка Мушинки	47
Листи Миколи Яська до Івана Панькевича	52
Йолана Голенда Немилосердна доля	56
Наталена Королева Хрещеник Попа Івана	60
Ігор Берестюк «Гуцулка Ксеня»: Загадок не меншає	65
Йолана Голенда Іван Огієнко	70
Йосиф Сірка Коли вже українці навчатися переймати досвід?	71
Прокіп Колісник Ще раз про відтинки, не про «відтинки», або Хто про що	73
Марина Бабенко Добірка поезії	77
Михайло Роман Над Вибраними творами Й. Збіг्लєя	81
Зузана Ганудель Словник західнополіських говірок	83
Ольга Івко-Шторгин Світло таланту	85
Марта Бенькова Внесок у розвиток славистики	86
Прокіп Колісник Кольорові вібрації. Живописець Анатолій Криволап	87
Україна видає	89

Ще одна добра справа на conto академіка Мушинки

Пам'яті Миколи Григоровича Яська – першого декана філологічного факультету Ужгородського університету – присвячується

За два роки по Революції Гідності почало нарешті приходити усвідомлення, що політика подвійних стандартів, спочатку міцною сильною накинута нам на шию советсько-совковою системою й добре прищеплена кільком поколінням громадян, з яких чималий відсоток таки дав очікуваний результат, – нарешті вичахла. І кожен мусить сам, якщо має потребу, ту шию вивільняти. Нещодавній теракт у Парижі, низка інших світових подій добре дають розуміти, що почалася активна глобальна геополітична ревізія, отже, нам (у найширшому розумінні й трактуванні) справді не до жартів. Відмова від інтригантства у різних масштабах, на нашу думку, хай навіть наївно-романтичну, може допомогти.

Філологічний факультет як один із перших структурних підрозділів Ужгородського університету цього ж таки року відзначає своє 70-ліття. Та ще й перший його декан, Микола Григорович Ясько, про якого більше замовчано, ніж сказано, має майже ювілейні дати: 19 грудня, на самого Миколая, виповнюється 115 (чи 125?) років від дня його народження – влітку ж було 55 років з дня смерті. Проте з того, що все-таки можна прочитати, а ще й почути від його нечисленних сучасників, учнів, робимо висновок, наскільки драматичною, навіть трагедійною (читаймо: знищеною, покрученою системою) є постать людини, якій судилося хай на кільканадцять місяців, але все-таки бути одним з перших проректорів нашого університету, першим деканом філфаку, читати перші лекції першим студентам-філологам з української літератури. Хоч був за фахом зовсім не філологом, а юристом.

Отже, що про нього знаємо? Що помер він однозначно 31 липня 1960 року і «не таланило йому навіть після смерті. Коли несли труну з його тілом, почалася така злива, що треба було зупинитися й перечекати її у підворотнях і під'їздах будинків на площі біля колишньої міської ратуші Ужгорода» [8, с. 128]. А народився Микола Ясько 19 грудня чи то 1900 року, як сказано у працях І. М. Сенька [8, с. 128] та В. В. Барчан [1, с. 7] й про що свідчить напис на надгробку, чи то 1890-го, як зазначено в узагальнювальній біографічній статті про М. Г. Яська у І. В. Хланти [9, с. 840], в с. Корніївці Прилуцького повіту на Полтавщині в сім'ї заможного козака, якого 1929 року розкуркулили й відправили в Архангельську область.

Очевидно, як припускає І. М. Сенько, якому вдалося опрацювати особову справу Миколи Григоровича Яська ще до того, як вона була втрачена разом із значною частиною архіву університету під час повені 1992 року, син зумів домогтися, аби батька відпустили додому. Можемо припускати, що натомість став заручником системи, узявши на себе якісь зобов'язання, через які, власне, й опинився на Закарпатті 1945 року в ролі проректора з навчально-виховної роботи у щойно створеному університеті [9, с. 840], а в лютому 1946 року [8, с. 130] чи то відразу у вересні 1945-го [1, с. 6] очолив кафедру української літератури.

Хоч працювати мав намір, очевидно, за фахом: 1925-го закінчив юридичний факультет Київського інституту народного господарства, від 1926-го до 1928-го працював слідчим Мелітопольської окружної прокуратури [8, с. 129; 9, с. 840]. Цілком імовірно, що саме батькове заслання «скоригувало» його наміри й спонукало закінчити Курси викладачів української мови й літератури в Києві [8, с. 129; 9, с. 840].

З 1929 року Миколі Григоровичу довелося працювати у Мелітопольському, відтак

Ворошиловградському педінститутах на різних посадах. Під час війни евакуювався з 58-ма студентами, але біля Дону потрапив в оточення й майже рік працював у підпіллі Ворошиловграда [8, с. 129; 9, с. 840]. Як зауважує І. М. Сенько, «службова кар'єра, яка вимагала вірнопідданства, перешкождала йому створити щось фундаментальне (роблю про це висновок з того, що в анкеті Микола Ясько не назвав жодної наукової публікації того періоду)» [8, с. 129]. Зауважимо зі свого боку, що такий розвиток подій у його житті міг бути зумовлений як особистим прагненням кар'єрного зростання, так і наслідком взятих на себе зобов'язань, адже була родина, яка після повернення батька з Архангельська змушена була працювати в колгоспі (батько, мати, сестра Серафима), були інші діти (брат Григорій, сестра Уляна), які змогли здобути педагогічну освіту й працювати за фахом [8, с. 129].

Хай там як, саме з іменем Миколи Григоровича пов'язаний початок наукової діяльності кафедри української літератури Ужгородського університету, як зауважує нинішній її завідувач, професор В. В. Барчан [1, с. 6]. М. Г. Ясько започаткував і розвивав один із напрямів кафедральних наукових пошуків – фольклорознавчий. «Унікальність і недостатня дослідженість закарпатської народнопоетичної творчості зумовили актуальність проблематики, пов'язаної з її вивченням. Уже в 1946 р. М. Г. Ясько як завідувач кафедри вносить у тематичний план науково-дослідної роботи УжДУ держбюджетну тему «Казки Закарпатської України (звіриний епос)». У наступні роки виокремлює й досліджує різні її аспекти» [1, с. 6–7].

Дослідник-фольклорознавець І. М. Сенько підкреслює, що в бібліографічному покажчику «Українське радянське карпатознавство» (1972) 22 позиції відведено дослідженням саме М. Г. Яська: упорядкував збірники фольклорних творів Закарпаття «Слава Леніну!»..., «Скавав піп через пліт...»..., написав статті «Великий Жовтень в народнопоетичній творчості Закарпаття», <...> «Віра в російський народ», «Соціалістичний Донбас у народній поетичній творчості Радянського Закарпаття» тощо [8, с. 128]. Закарпатці співали про те, як охотно і радісно їдуть їх юнаки на шахти Донбасу?! Іван Михайлович сумнівається, бо йому доводилося чути зовсім інше [8, с. 128]. Сумніваємося і ми.

«Але статті М. Г. Яська «Рукописний збірник прислів'їв і приказок Закарпаття 1906 року та його укладач Іван Югасевич», «Іван Франко і Закарпаття», «Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття» говорять зовсім про інше: їх писав сумлінний, висококваліфікований науковець, – стверджує І. М. Сенько, продовжуючи небезпідставно висновкувати. – Він мав написати велике дослідження про розвиток фольклористики на Закарпатті, і названі статті про Югасевича, Франка, Гнатюка – частина цього дослідження. Вчений не встиг завершити своєї основної праці, бо час розтратив на пошуки пісень про Леніна і Сталіна, про Великий Жовтень і соціалістичне будівництво, про Москву і Кремль...» [8, с. 128-129].

Щодо останньої тези Івана Михайловича маємо свої міркування. Якби займався і переймався Микола Ясько Леніним і Сталіним так сильно, то його, як каже І. Сенько, «послужний список» [8, с. 129] мав би бути трохи не таким: уже з вересня 1950 року він лише старший викладач кафедри української літератури, а в 1953 р. перейшов працювати завідувачем кафедри української літератури Ужгородського учительського інституту, через рік знову повертається на попереднє місце старшим викладачем і працює на цій посаді до останніх днів свого життя [8, с. 130; 9, с. 840].

«Залишається невідомим, чому його було понижено по службі», – каже І. В. Хланта [9, с. 841]. «На жаль, напрацьовані матеріали М. Г. Ясько так і не синтезував в окреме цілісне дисертаційне дослідження, що, ймовірно, було однією з причин його перебування на посаді старшого викладача кафедри та виходу на пенсію в шістдесятирічному віці», – вважає В. В. Барчан [1, с. 7]. «Чи тому, що не громив

націоналістів і космополітів...» – припускає І. М. Сенько [8, с. 130]. «Пониження по службовій драбині було прямо пропорційним підвищенню рівня його наукових пошуків...» – читаємо далі у І. М. Сенька [8, с. 130].

Очевидно, М. Г. Ясько не просто «добрим словом згадує фольклориста Івана Панькевича», якого тоді зарахували до числа буржуазних націоналістів [8, с. 131], а й допомагає йому реабілітуватися. Робимо такий висновок із дослідження Миколи Мушинки, який віднайшов листи аспіранта Ужгородського державного університету Миколи Яська до Івана Панькевича (котрий тоді працював доцентом Карлового університету в Празі, однак без права викладання) з проханням надіслати йому деякі дані для кандидатської дисертації (нині зберігаються у приватному архіві Зузани Ганудель у Пряшеві) [7, с. 7]. Річ у тім, що інформацію про збірку колядок і різдвяних звичаїв Олекси Борканюка, яку йому надіслав у відповідь І. Панькевич, Микола Ясько опублікував у київській «Літературній газеті» 14 липня 1954 року.

Як стверджує Микола Мушинка у передмові до видання збірки закарпатоукраїнських народних прислів'їв Івана Югасевича з р. 1806 під назвою «Час мовчати і час промовляти» (видану цього ж таки 2015-го з ініціативи та за кошти «Гражди»), «позитивна згадка імені Панькевича в центральній українській газеті підбадьорила І. Панькевича. Саме на її основі ректорат Карлового університету зняв заборону з його імені і дозволив йому педагогічну діяльність» [7, с. 8].

Говорячи про М. Яська, Микола Мушинка наголошує на цінності його студії про збірку прислів'їв і приказок Івана Югасевича як такої, що є першою й досі єдиною працею про цей унікальний збірник не лише в українській, а й у загальнослов'янській фольклористиці [7, с. 9]. Проаналізувавши розвідку М. Яська про «Прислів'я І. Югасевича, Микола Мушинка вказує на її недоліки, називаючи їх даниною добі, в якій той жив і працював, однак Микола Ясько «... на відміну від інших авторів, заангажованих на ідеологію й політику СРСР, не таврував «українських буржуазних націоналістів, навпаки, намагався реабілітувати одного з них – Івана Панькевича. Мабуть, за те він потрапив у неласку до радянських органів, які не допустили його до захисту дисертації. Та його праця про найвизначніший рукописний збірник прислів'їв і приказок початку XIX століття не сміє бути забутою» [7, с. 13].

Отже, те, що припускав Іван Сенько, підтвердив Микола Мушинка: котився вниз по кар'єрній драбині, бо послідовно не таврував тих, кого вимагала тоталітарна машина. Виходить, що, віднайшовши згадувані листи, у яких ідеться й про те, що Микола Ясько у найближчому часі обіцяв вислати І. Панькевичу автореферат дисертації, та ще й такого цінного змісту, Микола Мушинка реабілітував ім'я самого Яська, який став свого часу першим деканом філологічного факультету щойно створеного Ужгородського університету. Інформацію про це знаходимо у праці В. В. Барчан «Біля джерел: до 60-річчя кафедри української літератури УжНУ» [1, с. 6] та архівних матеріалах: «Наказ №16 по Закарпатському державному університету від 15 лютого 1946 року: ст. викладача кафедри української літератури Яська М. Г. з 5 лютого призначити деканом філологічного факультету з оплатою 50 % від основного окладу» [3, арк. 19].

До вересня 1946 року Микола Григорович очолював також історичний факультет, про що знаходимо записи у книзі наказів ректора: «Наказ № 176 від 23 вересня 1946 року: призначити деканом історичного факультету кандидата історичних наук тов. Сміяна П. К. з 15 вересня 1946 року; декану тов. Сміян П. К. прийняти справи факультету від декана філологічного факультету тов. Яська М. Г., який по сполученню виконував ці обов'язки» [4, арк. 78]. Виходить, не П. К. Сміян першим очолював історико-філологічний факультет, як це стверджують історики УжНУ [6], – першим був М. Г. Ясько, причому за сумісництвом. Отже, ці факультети від самого початку

мислилися як автономні підрозділи, хоч і надалі таке спільне керування практикувалося: так, коли із 6 листопада до 1 грудня 1946 року М. Г. Яськові надали відпустку на 48 днів, то обов'язки декана філфаку виконував декан історичного факультету П. К. Сміян [4, арк. 151; арк. 164].

Ще 7 лютого 1947 року наказом ректора № 22 деканові історичного факультету П. К. Сміяну доручали підготувати до 20 березня на затвердження типовий п'ятирічний план історичного факультету [5, арк. 38], а М. Г. Яську – відповідно філологічного факультету [4, арк. 39], ще 14 квітня обох деканів відряджали для налагодження роботи у консультаційних пунктах для студентів-заочників історичного та філологічного факультетів [5, арк. 85-86], а вже 22 квітня з'явився наказ про об'єднання цих факультетів в один історико-філологічний: «Обов'язки декана історико-філологічного факультету покласти на кандидата історичних наук тов. Сміяна Петра Кіндратовича. На бувшого декана філологічного факультета ст. викладача тов. Ясько М. Г. тимчасово покласти обов'язки керівника заочного відділу» [5, арк. 91].

А вже 25 квітня на підставі рапорту декана факультету ректор Ужгородського держуніверситету виніс догану «студентам філологічного факультету т.т. Павук П. І. і Небесник В. С. за самовільну відсутність з лекції російської літератури 24 квітня» [5, арк. 94]. Щоправда, навіть рапорт на студентів мало чим допоміг деканові – уже 20 травня П. К. Сміян був звільнений від обов'язків декана «за припущення грубих помилок та свавілля в роботі деканату» [5, арк. 107]. З 23 травня 1947 року ці обов'язки були покладені на кандидата історичних наук Івана Григоровича Коломійця [5, арк. 107], який уже у вересні попросив звільнити його з цієї посади за станом здоров'я – прохання задовольнили, наступним деканом призначили кандидата історичних наук Я. А. Чубукова [5, арк. 247].

Не так швидко, як то хотілося тодішнім партфункціонерам, приживався марксизм-ленізм на молодих філфаку та істафу: численні суворі догани оголошував ректор А. М. Курішко за «самовільне залишення лекції по основам марксизму-ленізму», попереджав про виключення з університету, пропонував призначати інших старост курсів тощо [5, арк. 109].

Проте політика керівництва університету була наполегливо й послідовно спрямована на «виховання у студентів і професорсько-викладацькому складові почуття радянського патріотизму і відданості своїй соціалістичній Вітчизні» [5, арк. 313]. Так, у тодішніх наказах читаємо: «Необхідно виховувати у робітників Університету почуття гордості за свою радянську науку і культуру, розгорнувши рішучу боротьбу з фактами низькопоклонства перед буржуазною наукою і культурою, організуючи розбір і осудження таких фактів» [5, арк. 313]. Архівні матеріали свідчать, що та доба виховала чимало відданих послідовників, але це тема іншого матеріалу.

Повертаючись до постаті М. Г. Яська, бачимо, що в липні 1947 року були зміни до наказу № 63 від 22 квітня: «В. о. зав. кафедри української літератури тов. Ясько М. Г. вважати з 1 травня 1947 р. виконуючим обов'язки проректора заочного відділу з окладом 1800 крб. та за сполученням в. о. зав. кафедри української літератури /825+330/1155 крб. Наказують учбовій частині провести розрахунок річного навантаження годин та бухгалтерії зробити перерахунок з/платні» [5, арк. 165], проте вже у серпні Микола Григорович звільнений від виконання обов'язків проректора без наведення причин [5, арк. 196].

У вже згадуваній розвідці Микола Мушинка, який люб'язно надав нам відбитки листів Миколи Григоровича, каже, що листування М. Яська з І. Панькевичем за-слуговує на окреме видання [7, с. 13]. Дослухаючись до мудрих слів досвідченого науковця, наразі оприлюднюємо їх тут (листи опрацював заступник декана філо-

логічного факультету, доцент кафедри журналістики Василь Шаркань). Додаємо також спогад випускника філологічного факультету, кандидата філологічних наук, заслуженого діяча мистецтв України І. В. Хланти про Миколу Яська як викладача, академнаставника.

Трагедійну роздвоєність особистості, яку так тонко і точно передає Микола Хвильовий у своїй новелі «Я (Романтика)», міг пережити і Микола Григорович, який віднайшов вічний спокій у закарпатській землі. Аби мати змогу досліджувати Франка, Гнатюка, Колесу, Панькевича, Югасевича, Борканюка, був змушений збирати і найголовніше знаходити (!) на Закарпатті фольклор про Сталіна-Леніна і великий Жовтень. За словами фольклориста Ю. Д. Туряниці, колишнього доцента кафедри української літератури УжДУ, який уважає себе учнем і послідовником Миколи Яська (читав його дисципліни після раптової смерті Миколи Григоровича), відгук на написану, але так і не захищену дисертацію Миколи Григоровича Яська підготував Максим Рильський.

Реабілітовуючи одних (маємо на увазі Панькевича), змушений був «таврувати» інших – до прикладу, представника «розстріляного відродження» Миколу Зерова, про що дізнаємося з віднайдені чернетки листа самого Зерова до редакції однієї з газет (можна думати, київської «Літературної газети») [2, с.205-206]. Припускаємо, робив це не тому, що вбачав в естетизмі Коцюбинського чи в його оцінках Зеровим смертний гріх, а тому що мав виправдовувати «довіру» системи, через що й мусив іти на подвійні кроки, як це робили тоді цілі покоління розумних людей, інтелектуалів, викручуючи й вимучуючи себе, бо задля самозбереження мали ступати бодай мінімально назустріч її (системи) бажанням.

Ось тільки не всі ставали її слугами. Уважаємо, що не став ним і Микола Григорович Ясько – перший декан філфаку, науковець, інтелектуал, дослідження праці якого ще попереду.

Література:

1. Барчан В. Біля джерел: до 60-річчя кафедри української літератури УжНУ. – Ужгород: Ліра, 2004. – 160 с.
2. Зеров М. COROLLARIUM / Збірка літературної спадщини під редакцією М. Ореста. Проект зі збереження спадщини української еміграції. – Мюнхен: Інститут Літератури, 1958. – 222 с.
3. Архів Ужгородського національного університету. Книга приказов ректора по Ужгородському державному університету за 1945-1946 учебный год: начато 27 ноября 1945 г. – окончено 27 июня 1946. – 123 арк.
4. Архів Ужгородського національного університету. Книга приказов ректора по Ужгородському державному університету: начато 27 июня 1946 г. – окончено 28 декабря 1946 г. – 173 арк.
5. Архів Ужгородського національного університету. Книга приказов ректора по Ужгородському державному університету: начато 2 января 1947 г. – окончено 31 декабря 1947 г. – 316 арк.
6. Офіційний сайт Ужгородського національного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/faculty-fhistory/about>
7. Панькевич І. А. Час мовчати і час промовляти. Збірка закарпатоукраїнських народних приповідок Івана Югасевича з р. 1806 / Передмова акад. Миколи Мушинки; редакція та примітки Наталії та Івана Ребриків. – Ужгород: Гражда, 2015. – 72 с.
8. Сенько І. Микола Ясько // Педагоги-науковці (В. В. Туряниця, упорядкування і передмова). – Ужгород, 1997. – С. 128-132.
9. Хланта І. В. Літературне Закарпаття у ХХ столітті: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: «Закарпаття», 1995. – С.840-842.

Листи Миколи Яська до Івана Панькевича

м. Ужгород, 19 травня 1954 р.

Шановний професоре!

До Вас звертається викладач Ужгородського Учительського інституту у такій справі.

Я пишу кандидатську дисертацію на фольклорну тему Закарпаття. У ній буде розділ про стан фольклористики на Закарпатті до звільнення краю Радянською Армією. Викриваючи реакційні різні «теорійки» у фольклористиці Закарпаття, я приділяю велике місце діяльності Ів. Франка і Вол. Гнатюка у цій галузі, а також діяльності Ф. Колесси і Вас, що своїми працями сприяли розвиткові прогресивної фольклористики. Ваші наукові праці з питань усної народної творчості Закарпаття (особливо пісенної) я уже опрацював з позитивними висновками, що мають цінність для радянської фольклористики. Для повноти висвітлення цієї теми я і звертаюсь до Вас з проською відповіді на деякі питання, якщо знайдеться у Вас на це час.

1. Чи працюєте й дотепер у галузі української усної творчості, що Вами написано і де надруковано, щоб я зміг обзнатися?

2. Які вийшли у Празі праці з української усної словесності, хто автори і як можна виписати?

Буду дуже вдячний за таку неоціниму послугу. У свою чергу я зможу Вам вислати деякі праці з фольклористики. Напр., вийшла книжечка львівського автора – «Іван Франко – дослідник народнопоетичної творчості» та ін.

Передаю Вам щирий уклін і найкращих побажань!

З глибокою пошаною до Вас [Підпис].

УРСР

Ужгород, Закарпатської області.

Учительський інститут, кафедра літератури, Ясько Микола Григорович.

14 липень 1954??

Шановний Іване Артемовичу!

Нарешті надрукували мою статейку про збірник О. Борканюка, надісланий Вами кафедрі україн. мови Ужгор. Унів-ту. Я висилаю Вам вирізку. 14 липня в Київській «Літературній газеті» ця замітка була передрукована, з збереженням того місця, де сказано: «...зберігся серед фольклорно-етнографічних матеріалів у одного з наукових працівників Празького Університету – доцента Івана Панькевича, який подарував цього збірника кафедрі укр. мови Ужгор. Універс.».

Значить, про збірник О. Борканюка знає уже уся Україна, а в цьому Ваша заслуга.

З 23 по 28 у Києві відбулась Всесоюзна нарада по героїчному епосу східних слов'ян, скликана Інстит. світової л-ри ім. Горького (Москва) та Інстит. мистецтвознавства, фольклору та етнографії Ак. Н. УРСР.

Виступали з доповідями: проф. Чичеров В. І. (Москва), акад. Рильський М. Т. (Київ), канд. філ. наук Лавров Ф. І. (Київ) та багато інших (Москва, Мінськ, Лен-д, Тбілісі, Київ...). Матеріали наради будуть видані, але коли – невідомо.

Я був теж делегатом наради.

Чи одержали книги через ВОКС?

Цими днями я занесу до т. Сидор книжки та альманахи «Радян. Закарпаття», що приготвлені для Вас.

Де відпочиваєте цього літа?

У нас зараз гаряча пора – сесія заочного відділу. Приходиться читати та приймати заліки у таку спеку. Вам передають привіт члени кафедри україн. мови. Вони теж дуже

¹ Мабуть, мається на увазі цієї.

² Дата зі знаком питання дописана олівцем. Можливо, рукою І. Панькевича.

обрадовані появою моєї замітки, а особливо тим, що там згадується Ваше ім'я не в тому плані, як дехто згадував (Мельнікова). Доцент Бевзенко С. П. одержав листа від аспіранта з Буда-Пешту, який користувався його книгою.

Здоровлю Вас і бажаю приємного відпочинку. З глибокою пошаною – [підпис].

Ужгород, 18.VIII.54.

Шановний товаришу!

З великою радістю я читав Вашого листа і листівку і приношу велику подяку за надіслані відбитки з *vestnik*-а. Посилаю Вам свою статтю, правда, у ній є дещо уже застарілим.

Відповідаю з запізненням тому, що більше місяця не був в Ужгороді та місяць був так зайнятий, що не міг зібратись з думками.

Відповідаю на Ваші питання. Ваш подарунок (золоті сережки) зберігається в музеї, мені показував П. П. Сова. А чому не відповіли – не знають і самі чому.

Про т. Ситеценка нічого не знаю. З Ужгороду він виїхав до Королева – і слід пропав.

Ви мене заінтригували зошитом з фольклорним матеріалом Олекси Борканюка. Звичайно, місце йому в музеї, але чи не краще було б цей зошит мати інституту? Так. У цьому році учительський ін-т повинен реорганізуватись у Педагогічний і буде переведений у Мукачево. Кафедра літератури провадить роботу по збиранню усної народної творчості. У плані – організувати відділ усної народної творчості. Зошит О. Борканюка буде заохочувати студентів до запису усної творчості, а для студентів університету – матеріал для дипломних робіт. За цей час ст-ти університету написали до 8 дипломних робіт на фольклорну тему («Робітнича усна народна творчість Закарпаття», «Колгоспна усн. нар. тв. Закарпаття» та ін.). Ви, певно, догадуєтесь до чого я річ сю веду. Ми були б щасливі і Вам дуже вдячні за подарунок – одержаний зошит Борканюка. В музеї він буде лежати мертвим матеріалом, ураховуючи досвід з тим подарунком, що Ви надіслали їм (сережки). Просто, то люди далекі від нашої справи. Ви, певно, знаєте П. П. Сову, його ставлення до української культури. У своїй роботі я про нього пишу, як про «науковця» найреакційніших тенденцій.

А на Закарпатті народилась нова, радянська, інтелігенція, яка прагне до науки. В університеті при кафедрах української л-ри та мови працюють аспіранти. Особливо слід відзначити кафедру мови, яка провадить велику ту роботу, що Ви розпочали. Уже є наслідки. Матеріали Ви одержите. Серед членів кафедри є Ваші прихильники, які працюють у галузі діалектології.

Що Вам вислати? Напишіть і я зразу оформлю цю справу. Вийшов III том «Наукових записок» Ін-ту мистецтвознавства, фольклору та етнографії Ак. Наук УРСР. Вміщені статті чл. кор. А. Н. – М. П. Попова³ (Піклування Ком. партії ... про розквіт нар.-поет. творч. в СРСР), М. Рильського (Про воз'єднання укр. народу в єдиній Укр. Рад. державі) та ін. Виходить черговий том «Наук. записок» Ужгор. Університету, де будуть вміщені матеріали по діалектології. А у Вас є «Наук. записки» з статтями доцентів – Воскресенського про журналістику Закарпаття, Лелекача Миколи про ідейні зв'язки з Україною і Росією, працівника музею т. Берняковича про археологічні розкопки на Закарпатті?

Д. Задору я передав Ваші матеріали. Він зараз керує народним хором, бо П. П. Милославський недавно помер.

Ще раз висловлюю велику подяку за увагу до мене. Якщо у скорому часі я напишу автореферат, то вишлю Вам. У дисертації я уділяю 12 сторінок Вашій фольклористичній роботі і розглядаю у зв'язку з впливом Івана Франка на фольклористику Закарпаття. Викриваючи антинауковість праць П. П. Милославського та ін., я виділяю Вас як представника демократичного напрямку у фольклористиці, ставлячи в одному плані з В. Гнатюком та Ф. Колессою.

Я пишу: «Наукові праці Ів. Франка, В. Гнатюка, Ф. Колесси з питань усної народної творчості мали позитивний вплив на фольклористичну діяльність Івана Панькевича у вирішенні деяких актуальних проблем фольклористики Закарпаття». А далі зупиняюсь на цілому ряді Ваших праць, розглядаючи їх, як заперечення усім фашистським і профашист-

³ Очевидно, мається на увазі П. М. Попов.

ським теоріям (Ст. Фенцик та ін.). Правильним буде моє твердження: «Іван Панькевич весь час слідкував за дослідженнями в галузі народної творчості і літератури Івана Франка»?..

Так, наприклад, я пишу: «У порівнянні закарпатського тексту «Александрії» з сербським, чеським та польським текстами Ів. Панькевич, як і Франко, доводить, що Тишівська «Александрія» є зовсім іншою переробкою, що різниться від переробок сербських... особливо наявністю у ній ворожого ставлення закарпатських слов'ян до Католицького Риму».

Ваш лист допоміг мені розширити рамки наведеного місця про Вас. А ті нашепти, що чув і чую від «мадьяронів» про Вас – для мене ніщо, плюю я на них, бо виходжу із Ваших праць про народну творчість, де Ви виклали наукові погляди на усну творчість.

Знайте, що на Закарпатті Ви маєте своїх прихильників і цінителів Ваших праць у галузі діалектології. Деякі члени кафедри укр. мови університету збираються Вам написати, установити з Вами зв'язок.

Подумайте, дорогий, про надсилку в інститут рукопису фольклорних матеріалів О. Борканюка. Цим Ви докажете свою прихильність до наших наукових начинань і допоможете у розв'язанні основних проблем фольклористики Закарпаття. Чекаю на скору відповідь і радий Вам у чомусь допомогти.

З глибокою пошаною до Вас – М. Ясько.

Ужгород, 15/ХІ 1954

Шановний товаришу Панькевичу Іване!

На Ваш лист від травня м-ця я Вам відповів і з листом вислав відбиток своєї статті. У листі все описав. Але до цього часу від Вас не одержав відповіді. У листі я просив Вас вислати зошит з фольклорним матеріалом Олекси Борканюка для кабінету л-ри інституту. Але обставини змінились, інститут влився до Університету, то і прошу Вас потурбуватись про подарунок для нас дуже дорогий, репрезентуючи його кафедру української літератури, де я і працюю. Звичайно, цей подарунок буде цінним і для Ужгородського музею.

Вас не забули. Часто згадують добрим словом. Серед науковців (лінгвістів) Ваші наукові праці у високій пошані. Кожний з них хотів би мати Ваші «Говори».

У листі я писав про місце своєї дисертації, де характеризую Ваші праці з фольклору з позитивної сторони. Цю частину (про Вас) прихильно схвалили в Інституті етнографії і фольклору Акад. Наук УРСР. Хотів би почути Ваші думки щодо основних положень про Вашу фольклористичну діяльність, висловлених мною в попередньому листі.

Ще раз висловлюю щиро й сердечну подяку за Вашого листа, подарунок (статті з *vestnik-u*) і за товариську приязнь.

Вас вітають – Лелекач Микола, Потушняк Ф. та інші, Вам незнайомі, члени кафедри укр. мови, які збираються Вам написати листа.

З глибокою пошаною до Вас М. Ясько.

Ужгород, Університет.

⁴Шановний Іване Артемовичу!

Прошу пробачення за довге мовчання. На всі Ваші запитання я наводив довідки і розшукував матеріали. Бібліотека, що дісталася від капітули ще не приведена в порядок, тому не зміг звірити тексти про «св. Дмитра», не міг допомогти мені і Лелекач (йому я передав Ваше спростування). Запитував Бокшая Йос. Йос. про художника Рошківича – він не знає, а у Мих. Брацайка немає тих матеріалів, які Ви, ніби, йому передали. Він говорить, що від Вас не одержував ніяких етнографічних записів.

Борканюків збірник і Вашу статтю кафедра мови одержала і готує Ваш посилку видань «Наукових записок» Університету, а Вашу статтю вмістять у наступному номері «Записок». Складають Вам листа і подяку і з дозволу (власне пропозицією) Обкому Партії збираються Вас запросити на свято десятиріччя визволення і возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною.

⁴ У лівому верхньому куті вписав, мабуть, І. Панькевич: «Одержав 11 травня 1955». У тексті листа над деякими нерозбірливими словами понадписувано, мабуть, рукою І. Панькевича «розшифрування» цих слів.

От, бачите, ми Вас не забуваємо і вважаємо науковцем, який багато зробив для українського мовознавства, фольклору та етнографії. Ми готуємось до відзначення в 1956 році 100-річчя з дня народження Івана Франка. Я пишу статтю на тему: «Ів. Франко – дослідник фольклору й л-ри Закарпаття», а Лелекач – «Франко і Закарпаття» (історичного характеру). Якщо у Вас є матеріали, ну, хоча б на тему дослідження Ів. Франком особливостей мови закарпатців, чи які інші – то надсилайте нам для «Наукових записок». Навіть можете запропонувати Ак. Наук, чи Львівському філіалу – з охотою і радістю приймуть до друку.

В одному з листів від Тараса⁵ Франка було написано так про Вас: «З моїм товаришем І. Панькевичем я нажалі не переписуюся». Він запитував чи не Михайліна – сестра Ольги Рошковиц, що живе у Празі, про яку Ви писали. Якщо вона спроможна написати спогади про взаємини з Франком, то це буде чудовим матеріалом до біографії Ів. Франка. Тарас Франко недавно (рік тому) захистив канд. дисертацію і живе в Києві (Володимирська, № 48).

Іван Артемович! Чи не відомо Вам про долю закарпатських казок німецькою мовою, знайдених у паперах нім. історика л-ри Райнгольда Колера (1830 – 1892), про які писав В. Гнатюк у Зап. Наук. Т-ва ім. Ш-ка, т. СХVII-СХVIII, 1913 р.?

Завтра зайду до Ірини Яковлевни поговорити про дещо. Її батько (Остапчук) по її словам друкував щось про Ів. Франка, а що саме і де – вона не знає.

Що Ваша корпорація готує до ювілею Ів. Франка?

Тарас Франко писав, що він підготував експонати для Франківської виставки в Канаді.

Про «Етногр. збірник» Борканиюка я написав статтю і здав в обласну газету, все вже було зроблено, але редактори поставились як чиновники, вирішивши, що Борканиюк є Борканиюком, а який з нього етнограф чи фольклорист. Я переговорив з другим редактором другої газети і він сказав, щоб я давав статтю. Такі бувають курйозні справи.

Прощу ще раз пробачення за довге мовчання.

Скоро Ви одержите від кафедри україн. мови листа і книжкові подарунки. Обком посовітував і музею, щоб вислав Вам подяку за золоті сережки.

З щирим ставленням до Вас [підпис].

Ужгород, 13.VI.55

Шановний Іван Артемович!

Вашого листа від 21/V одержав і зразу ж відповідаю. Свято 10-річчя возз'єднання в університеті буде відзначатись не 29/VI, а пізніше, щось там у вересні чи в жовтні, так що оформлення для приїзду буде зроблено своєчасно. Учора я розмовляв з доц. Бевзенко (зав. каф. укр. мови) і він сказав, що ректорат буде запрошувати делегацію з Вашого Університету на це свято і щоб у складі делегації були Ви, так і напишуть, щоб включили Вас. Доц. Бевзенко розказав, що Вам уже вислана посилка й лист-подяка через ВОКС (Москва), певно скоро отримаєте, а може і уже отримали. Краще було б, коли б Ваша кафедра звернулася з офіційним листом до ректорату з проською вислати кілька (5-6) примірників книжок доц. Бевзенка та інші видання Ужгоро. Університету для наукових потреб Вашого Університету. Тоді Ви мали б всі наші видання. У тій посилці є і книжка доц. Бевзенко.

Передаю Вашу просьбу доц. Лелекачу. Також і з написом Яношіка я виясню, напишу учителям тих сіл, де зберігається у печері цей напис. Так, я узнавав від Грабаря походження назви села Корумля, але він не пам'ятає.

Ми чекаємо появи в магазинах збірки істор. пісень та дум, бо в Ужгороді ще немає.

Тоді з приказками ми вишлемо або передамо через когось, хто буде їхати до Праги.

Днями я зайду до Ірини Яков. і ми вирішимо справу з посилкою Вам книг, вона знає як це зробити, щоб Ви скоріше одержали.

23-27/VI у Києві буде проходити Всесоюзна нарада з питань героїчного епосу східних слов'ян. Нас із Ужгорода туди їде троє. Виступатимуть вчені Москви, Ленінграда, Мінська, а від Київ. учених – акад. М. Т. Рильський та канд. філ. н. – Лавров на теми: «Підсумки роботи і завдання вивчення укр. дум та істор. пісень» (Рильський) та «Творці і носії укр. героїчн. епосу» (Лавров). Матеріали наради будуть видані.

З глибокою пошаною до Вас [підпис].

⁵ Слово Тараса адресат обвів у двох місцях.